

Kartlegging av elvesandjeger langs Folla
ved Alvdal i forbindelse med planlagt
masseuttak

Arne Endre Laugsand

Ekstrakt

Det planlegges masseuttak fra Folla ved Alvdal. Den prioriterte arten elvesandjeger finnes langs elva. NVE har derfor engasjert BioFokus til å gjøre en befaring av tre aktuelle områder for masseuttak eller andre flomvern-tiltak. Befaringen ble gjort den 8.8.2014 i godt vær. Det ble funnet gode populasjoner av elvesandjeger på 2 av områdene og inngrep her kan ikke anbefales. Det tredje undersøkelsesområdet ble ikke vurdert som leveområde for arten. I tillegg ble det registrert et leveområde nord for undersøkelsesområdene.

Nøkkelord

elvesandjeger
Cicindela maritima
prioritert art
truet art
rødlistet art
økologisk funksjonsområde
leveområde
løsmasser
flomverk
elveforbygning
masseuttak
Folla
Alvdal

Omslag

En elvesandjeger fanget inn for fotografering (og sluppet fri igjen) den 8.8.2014 ved Folla vest for Alvdal sentrum. Foto: Arne E. Laugsand

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-364-4

BioFokus-notat 2014-25

Tittel

Kartlegging av elvesandjeger langs Folla ved Alvdal i forbindelse med planlagt masseuttak

Forfattere

Arne Endre Laugsand

Dato

20. aug 2014

Antall sider

12 sider

Refereres som

Laugsand, A. E. 2014. Kartlegging av elvesandjeger langs Folla ved Alvdal i forbindelse med planlagt masseuttak. BioFokus-notat 2014-25. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

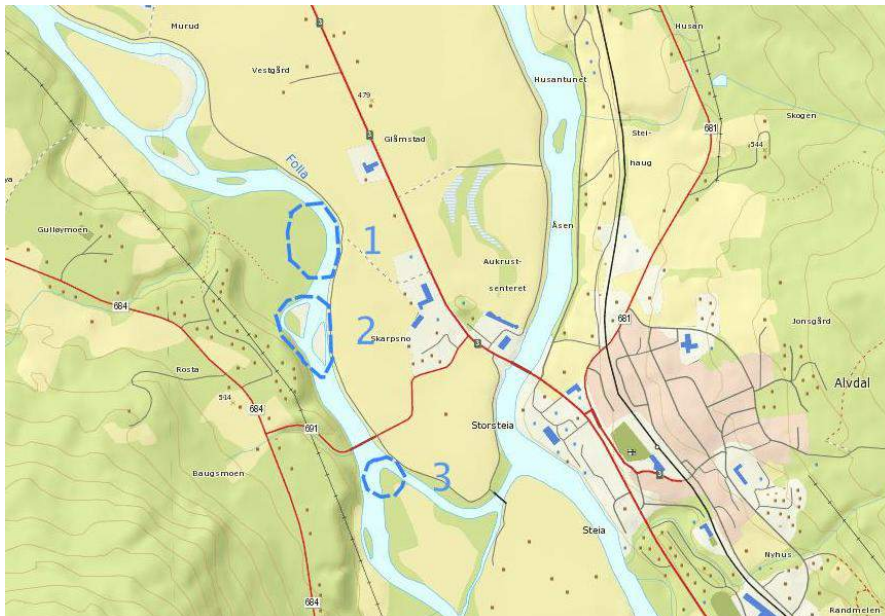
BioFokus: Gaustadalléen 21, 0349 OSLO
E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn og sammendrag

Skred og vassdragsavdelingen - Region Øst i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har laget en teknisk plan for uttak av løsmasser fra Folla for å forsterke og bygge på eksisterende flomverk rundt Steinsmosletta i umiddelbar nærhet. Planen har vært ute på høring og Fylkesmannen i Hedmark stiller krav om undersøkelse av masseuttaksområder av hensyn til billearten elvesandjeger *Cicindela maritima*. Dette er en prioritert art som er beskyttet av egen forskrift under Naturmangfoldloven (Miljødirektoratet 2014). Den er også vurdert til sterkt truet på den norske rødlista (Kålås m.fl. 2010). Dette skyldes at arten lever og formerer langs elvebredder på nydannede sand og siltflater. Dette er et habitat som har gått sterkt tilbake blandt annet på grunn av vassdragsregulering, elveforbygninger, kanalisering, veibygging og masseuttak. En kan lese mer om elvesandjeger i Artsdatabankens faktaark (Ødegaard 2010) og i handlingsplanen for arten (Direktoratet for naturforvaltning 2009).

NVE har engasjert BioFokus ved Arne E. Laugsand til å gjøre en befaring av tre aktuelle områder for masseuttak eller andre flomvern-tiltak. Befaringen ble gjort den 8.8.2014 i godt vær akkurat i den perioden man forventer at sesongens 2. generasjon med voksne biller er framme på sandbankene. Vannstanden i Folla var også gunstig lav ved befaringstidspunktet.

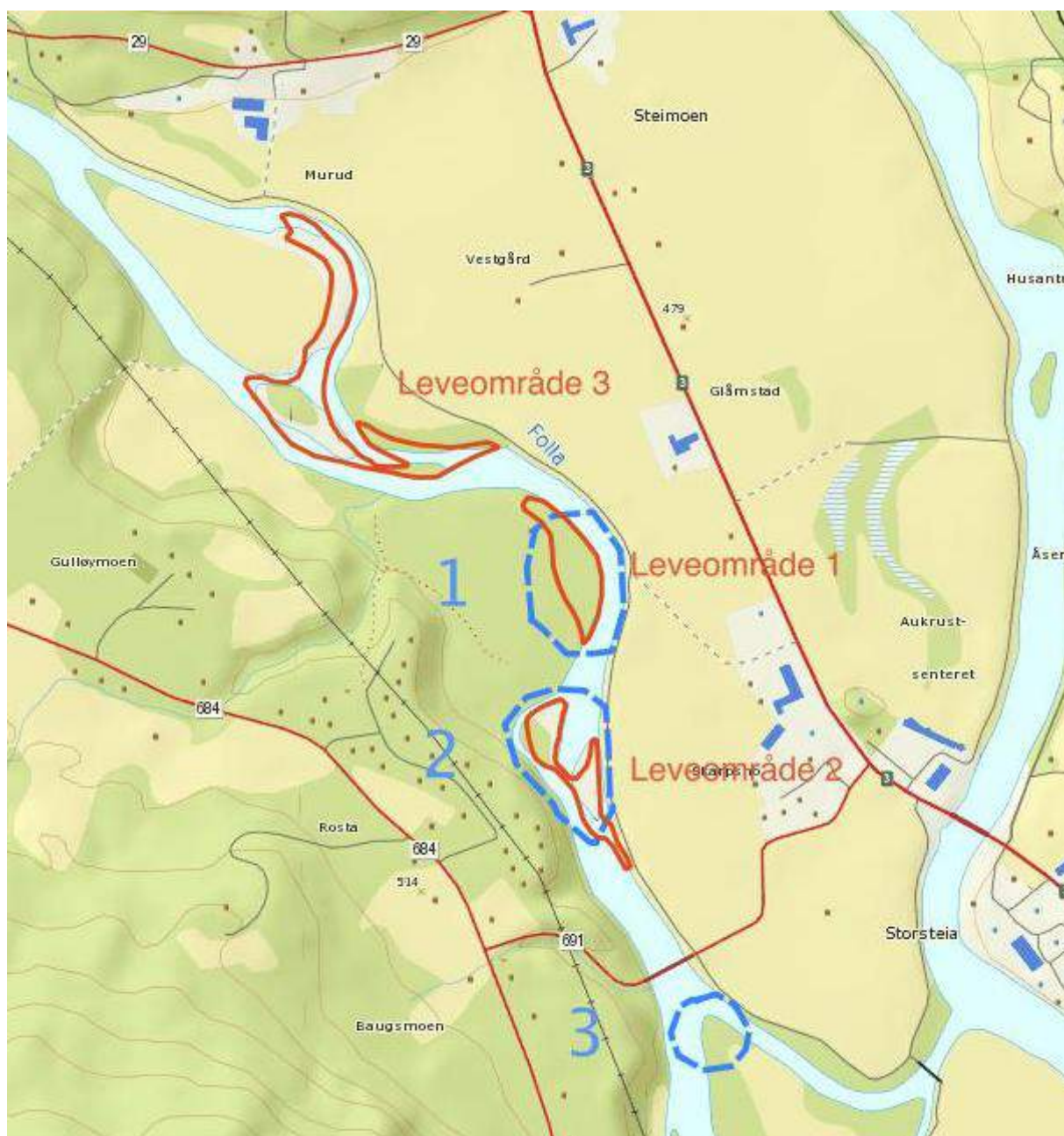
Se figur 1 for oversikt over undersøkelsesområdene 1 til 3. På område 1 ble det før befaringen klart at Ulf Hanssen ved tidligere kartlegging av elvesandjeger, i forbindelse med handlingsplanen for arten, har registrert elvesandjeger senest den 8.8.2009 og det ble da observert hele 420 larvehull her (Artskart 2014). Det er i Miljødirektoratets Naturbase også registrert et mindre leveområde for prioritert art for denne populasjonen. Dette leveområdet vil bli utvidet etter årets

Figur 1. Undersøkelsesområdene 1 til 3 er angitt med blå stiptet linje. Elvesandjegeren har populasjoner på område 1 og 2.

befaring. Også på sandbanker rett nord for område 1 er arten registrert i 2011.

Det ble funnet gode populasjoner av elvesandjeger på område 1 og 2 den 8.8.2014. På det tredje området (sør for brua) ble det ikke funnet larvehull eller biller. Se figur 2.

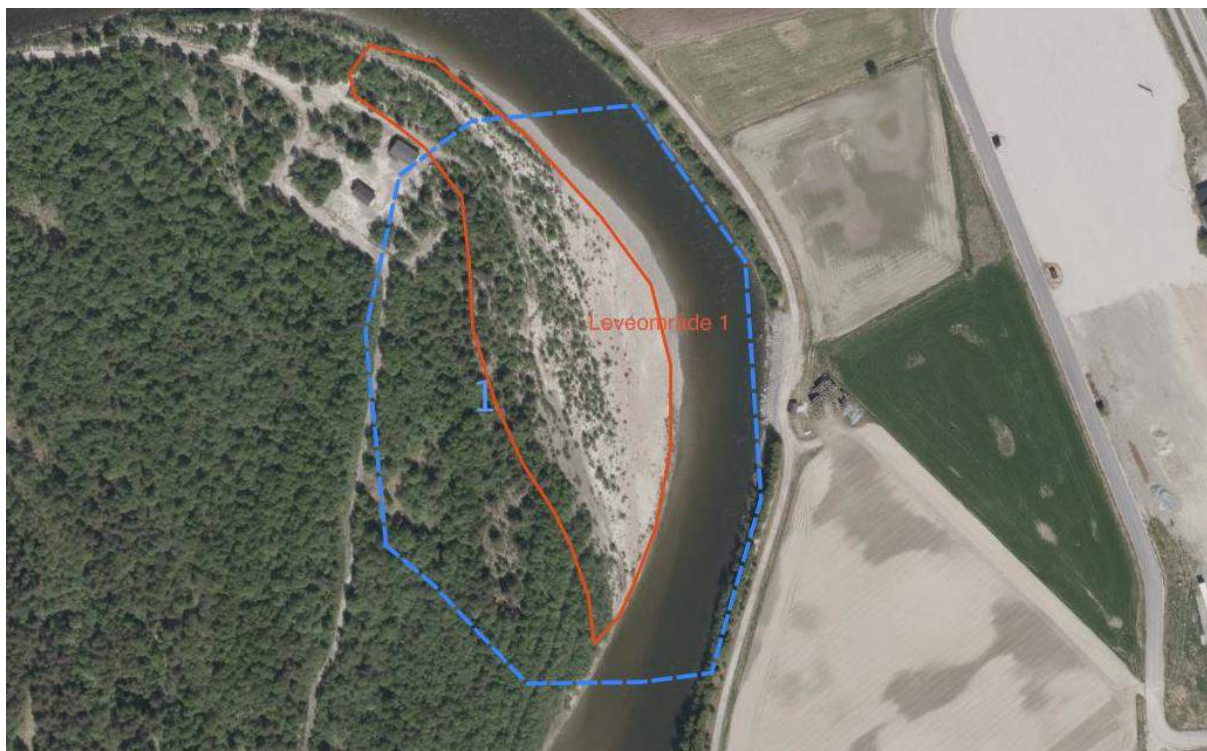
Figur 2. Oversikt over leveområdene som vil bli registrert i Naturbase etter befaringen i 2014. Leveområde 1 til 3 er tegnet med heltrukken rød linje og undersøkelsesområdene 1 til 3 (fra figur 1) er tegnet med blå stiplet linje.

Potensialet som leveområde for elvesandjeger vurderes i undersøkelsesområde 3 til lavt og masseuttak i dette sørligste området vil antagelig ikke ha negative konsekvenser for arten. På de to nordligste områdene vil masseuttak og eventuelt andre tiltak kunne ha negativ innvirkning eller ødelegge helt leveområdene (leveområder er det samme som funksjonsområder i forskriften).

Videre gis en mer detaljert beskrivelse av områdene og noen generelle anbefalinger knyttet til eventuelle inngrep langs elva i nærheten av leveområdene til elvesandjeger.

Beskrivelse av de enkelte områdene

Leveområde 1

Figur 3. Leveområde 1 er markert med rød heltrukken linje. I 2009 ble det telt over 400 larvehull her.

Området har en solid bestand av elvesandjeger. Ulf Hanssen registrerte over 400 larvehull her i 2009 (Artskart 2014). Også i 1 2014 ble det observert mange larvehull spredt utover større områder på de delene av elvøra hvor det er fin eksponert sand og spredt med vier i busksjiktet. I tillegg ble det observert 5 til

Figur 4. Et larvehull laget av en fullvoksen larve som vil forpuppe seg snart og klekke til en voksen elvesandjeger som overvintrer i puppekammeret og kommer fram forsommeren 2015. Foto: Arne E. Laugsand 2014.

10 voksne biller. Mange larvehull ble også registrert i et tørrlagt og delvis gjengrodd flomløp langs vestkanten av leveområdet. I østre del av leveområdet ut mot stranden inngår en del areal med mer grovkornete løsmasser i form av grus og stein som ikke er egnet som leveområde i øyeblikket, men området er mosaikk-artet og små sandbanker med fin sand finnes også utover. Området ytterst mot elveløpet er viktig for at det skal bli avsatt fin sand lenger inn på elvøra ved flom og høy vannstand.

Figur 5. Mosaikk med fin sand og mer grokornede løsmasser og ulike stadier av gjengroing. Larvene holder til i den fine sanda. Foto: Arne E. Laugsand 2014.

Figur 6. Et tørrlagt flomløp hvor det er mange larvehull i denne skrånende sidekanten. Foto: Arne E. Laugsand 2014.

Leveområde 2

Figur 7. I leveområde 2, rød hel linje, ble det ved befaringen estimert til et sted mellom 1000 og 2000 larvehull på sandbanken på østsiden av elveløpet.

Dette er en ny lokalitet for elvesandjeger som ligger et par hundre meter lenger sør og nedstrøms iforhold til tidligere registrert lokaliteter ved Folla. Spesielt påsøndre del av sandbanken på østsiden av elveløpet er det høy tetthet med larvehull. Et røft anslag med over 20 larvehull pr. kvadratmeter gir på et område som er omlag 3 gange 30 meter i areal kanskje opp mot 2000 larvehull her. Selv et mer moderat anslag gir over 1000 larvehull. Det ble også observert noen få voksne individer, men været var i ferd med å skye over ved befaringen her, og da graver billene seg etterhvert ned i sanden. Det inkluderes i leveområdet en sandbanke på vestsiden av elveløpet som ikke er befart. Vestsiden av denne banken ser ut til å ha potensial som leveområde. Ut fra strømforhold ser den også ut til å være under oppbygging med avsetninger av fin sand.

Figur 8. I dette området sør på den østre sandbanken, ble det anslått et sted mellom 1000 og 2000 larvehull. Foto: Arne E. Laugsand 2014.

Figur 9. Fra nordre del av sandbanken på østsiden av elva. Voksne biller og spredt med larvehull ble observert her. Foto: Arne E. Laugsand 2014.

Figur 10. En elvesandjeger ved Folla som har utsikt til fjellet Tron i bakgrunnen. Foto: Arne E. Laugsand 8.8.2014

Leveområde 3

Dette leveområdet er ikke befart i 2014 siden det ikke var en del av oppdraget, men i 2009 fant Ulf Hanssen elvesandjeger helt sør i dette området (Artskart 2014). Nå avgrenses et større område basert på studie av flyfoto sammenholdt med egne erfaringer fra de to leveområdene lenger sør. Området er mosaikkartet og arealene med fin sand flytter seg antagelig en del innenfor området fra år til år med varierende flompåvirkning. De mest interessante arealene er antagelig nær områder med vegetasjon hvor det finnes en og annen vierbusk ute i sanda.

Vurderinger

Vi kan ikke anbefale masseuttak eller andre inngrep i eller i nærheten av leveområdene 1 til 3. Inngrep som foreksempel flomverk og masseuttak i nærheten av, men utenfor leveområdene vil kunne endre elvas erosjonsdynamikk i området slik at det oppstår negative konsekvenser innenfor leveområdene i form av gjengroing eller at elva graver vekk fin sand. Uttak av masse og flomforbygninger bør skje så langt unna leveområdene som mulig. Generelt bør flomverk legges langt til siden for elveløpet med de inntakte elveslettene som jevnlig oversvømmes, slik at elva kan opprettholde dynamikken og flytte masser hit og dit i en bred korridor. Det er en dynamikk med gjengroing, graving og nydanning av sandbanker som er viktig å bevare for å ta vare på artene knyttet til habitattypen.

Referanser

Artskart 2014. Artsdatabanken og GBIF Norge.

<http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>. aksessert sist 14.08.2014

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for elvesandjeger *Cicindela maritima*. Rapport 2009-3.

Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Miljødirektoratet 2014. Forskrift for prioriterte arter.

http://www.miljodirektoratet.no/Global/dokumenter/tema/arter_og_naturtyper/Forskrift%20om%20prioriterte%20arter.pdf. aksessert 13.08.2014.

Ødegaard, F. 2010. Elvesandjeger *Cicindela maritima*. Artsdatabankens faktaark nr. 115. Artsdatabanken i Trondheim.

<http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark115.pdf>. aksessert 13.08.2014.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>